

ГОД. XX.

ПОЗОРИШТЕ

БРОЈ 29.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази за време бављења позоришне дружине у Н. Саду свака о дану сваке представе, иначе сваког месеца по један пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

ПЕСНИК И ПОЗОРНИЦА.

(Наставак)

Дошла је и та најважнија проба и редитељ ће писцу: „Жао ми је што данас музике немамо: има пробу за филхармоничан концерат; али то не чини ништа: на нашег капелника може се човек поуздано ослонити. Дакле на посао!“ — повиче узвишеним гласом.

Звонце даде знак. Завеса се диге. Позорница је врло лепо удешена. Прве олаке сцене иду врло добро. Писац је сав сретан. Сад се укаже прва љубавница и маркира гласом, да се једва чује. Упрешаштени песник погледа у редитеља и редитељ некако чудновато гледа. Рече још нешто скоро шапућући. У паркету се није ништа могло разумети. Редитељ наставља: „Али, молим вас, госпођице, не маркирајте! Та ово је управо последња проба. Богме то баш не иде!“

Госпођица приђе са свим шаптачу, извади своју цепну мараму, проракољи се, кашље демонстративно и вели испрекиданим, промуклим гласом: „Молим, опроститите ми, јуче сам се јако разхладила те ћелу ноћ морадох Приснилове облоге метати. Требало је, да сам јавила, да сам болесна, али сам се из обзира према песнику и комаду страховито усилала и полу мртва на пробу дошла. Данас се морам на сваки начин штедити. Сутра ћу на генералној проби огледати барем с пола гласа да говорим, а ако бих сада пуним гласом хтела говорити, за ћело би морала боловати и ћела би представа патила“. Ју потврду тога накапље се по добро још неколико пута.

„Богме је то врло фатално, врло фатално, госпођице! Ви назабете и добијете главобољу увек у невреме.“ „И мени се чини“ — одговори мало љутито, али пуним гласом. — „Није ни мени баш то по вољи.“ Кашље опет: „Ех, онда, шта знамо, маркирајте. Само вас молим, будите за тим, да можете играти сутра на

главној проби и прексутра на представи“. „Ја држим, да ви мене знате, као и то, да своју дужност најсавесније вршим.“ „Знам, знам, ал' хајд'мо даље!“

Ето тако прође и последња проба пред главном, а писац још никако није добио ни близу верну слику свога дела: нема ту музике, светлост оскудна и неумесна, а у важним сценама главна женска улога ћути.

Освани и дан генералне пробе. Генерална проба је код добрих позоришта баш то исто, што и прва представа, само што нема публике. Уметници су обучени онако, као што ће и на представи бити, а до костима као да им је више стало него ли до улога. Начинили су маске своје, т. ј. набелили су се и наруменили и на гаравили као што треба, згодну пароку су на главу наместили, изразиту брадицу су прилепили, осветљење је баш као што ће бити и о представи. Некоја позоришта терју тако далеко, да осветле ма и један део од саме просторије, где публика седи. Завеса је спуштена.

У једном од првих редова паркета седи врховни управитељ позоришта. сад звао се он интендант, управитељ или ма како, седи редитељ и писац па и уметници, који у тој појави немају послу, као и остали глумци, који у томе комаду не играју, а интересују се за њу. Седе тамо око среде и на крајњим седиштима.

Узећу сада најповољнији случај. Генерална проба је врло добро испала. Промукла љубавница добила је опет пун свој глас од радости, што јој тоалета лепо стоји, музика отпочиње кад треба, осветљено је као што треба, завеса пада у своје време. Има још нешто, где запиње. Глумци подстrekавају један другога поновице и бацају помамне погледе на шаптаочницу, као да

прави злпковац ту доле седи, али у главном иде добро. Лепа палма, коју је редитељ у последњем часу дао с десна наместити, рад да из ненада обрадује писца, мораде се најпосле уклонити, јер нашло се, да у једној важној сцени голица првој љубавници врат. Али осим тих ситница иде све, као што рекосмо, доста добро. Редитељ ужива, управитељ се смеши, глумци су весели, а писац се нада најбољем успеху. Све је сад спремљено, сутра на вече је прва представа. Па је ли сад комад удешен са свим за представљање? Боже сачувай! Има још спасет малености, која свака по себи, истина, прави мало сметње, али све скупа, кад се узму, кваре јако уметнички утисак и њих је требало отклонити и би за цело биле отклоњене, да је било више времена. Па исто тако и многе лепе, добре, снажне појединости, које би тромости дале полета, а споро кретање весело оживиле, могле би се утунути,

да је било могуће више времена употребити за спрему.

И тако је писац био управо само пасивни сведок свих тих спрема, управитељ, или вешти, опробани редитељ је све и сва. Писцу није се баш много дошло од свега онога, што је видeo и чуо, а сам баш никад се није могао умешати. Што се тиче практичног спремања на позорници није постао писац много паметнији ни на последњој проби. Запамтво је неке корисне ситнице, али би занета у велику неприлику дошао, кад би му нешто управитељ или редитељ предао, да он руководи пробе.

Тако то бива на немачким позорницама, па је ли онда чудо, што ту писац позоришних дела не ужива баш велики углед у управитеља, редитеља и глумаца у погледу праксе на позорници.

А сада дај да видимо, како је то у Француза!

(Наставиће се.)

ИСТАКА.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Господска сиротиња,” позоришна игра у четири чина написао Г. Чики, превео Урош Топонарски.)

Ове се сезоне ево већ по трећи пут јавља Чикија. За његовим „Вечитим законом“ и „Мажком“ му дође ево и „Господска сиротиња“ у преводу Уроша Топонарског, који се са свога Кароља Берције бацио сад на Чикију те лепу услугу учинио српској позорници одабравши баш „Csífra püatomorúság“ и давши јој га у доста лепу српском преводу.

„Господска сиротиња“ без сумње је најбоље дело међу Чикијијим сликама из савременог живота и тешко да ће икад промашити ефекта у гледалаца, којима тај живот није са свим стран. И у њој се до душе постављају и решавају доста смели психолошки проблеми, но Чикија је ту још много обазривији, много тиши те и много разумљивији, него после и. пр. у „Црној пези“ и у „Челик-човеку“. Он до душе с гвозденом консеквенцијом оштре повлачи границе међу шаљивом, т. зв. позоришном и жалосном игром. У њега већ по ознаки у напред можеш знати шта ће ти изнети. Каже ли ти *vigjátek*, знати на

чemu си; крсти ли своје чедо *szinmű*, надај се да ћеш имати да прекужиш силних душевних потреса, али и да ћеш се крај тога и сит наслејати и заједно с јунацима обрадовати крају; понети ли па изреком рекне *dráma*, е онда буди приправан, да ћеш целог вечера морати много мислити, много стрепити а да се не убојиш. „Csífra püatomorúság“ спада у другу, средњу категорију, дакле међу мелезе. Но ту ти не само да ознака *szinmű* каже како ће ти бити, кад га узгледаш, него ти и натпис хоће да ода више но што би ти и желео. Хоће, велим, но у ствари не ода. Црвени конац, који се провлачи кроз цело, јесте до душе онај „сјајни јад“, на који човек на сваком кораку наилази не само у престоници него и по муниципијама и паланкама, но потка је радњи шак тек љубавна афера, какве може бити и у оним круговима, до којих не дођира „сјајни јад“. Обична дакле љубавна афера, но Чикија из такве уме да измами нешто ново и занимљиво. Лажа се дабогме и он неке врсте прељубе, доводи ствар не само до сепарације *quoad torum et mensam* него баш и до потпуног разласка и реципрочне слободе, но то све код њега иде часно и десентно а крај

колико изненади толико задовољи. Ту суморну аферу ухватила под руке живахна чељад па скакуће око ње и засмејава је и одиста јој се час по и даде на смеј. Реткост је то да се комични елеменат тако неодољиво а ни најмање досадно наврзе на озбиљну радњу па је не пушта из очију. А то је необично занимљиво, нарочито још, кад видиш пред собом и на позорници свет, с којим се у животу сусрећеш. Као што се већ и српска публика имала прилике уверити, Чикија је прави мајстор, кад ваља индивидуалисати карактере, па били сериозни били комични. И једним и другима по који пут претера, но рекао бих више комичним те онда испадне нешто, што је веома близу карикатури А у такво га искушење обично доведе она саркастична црта у његову пространом дару, која му, кад је довољно заузда, увек скоро одсудно буде на руци, кад хоће да створи засебан специјалан тип. Па као што се донекле мора и замерити предебелим те и незграпним потезима кичице, кад је вукла контуре ликовима Фружине (овде у нас Еуфимије) Зегерњејине, Мезејевице и Попрадије, тако се исто с друге стране мора човек дивити минијатурно тачној карактеризацији Балинта Чоме и Шимона Мадија. Нема сумње, и прво је троје обележено јасно и нема ни најмање дисхармоније међу карактерима им с једне и делањем и речима с друге стране, но је ово друго двоје са свим одвојило од њих. Биће ту нешто мало и приказивачке кривице, но приказивачи не би ни смели ни могли навијати витопер, за који им се не да било у руке кључ било у чамет инструкција.

Ма да је спорост у приказивању одавала, да са приказивачке стране још није све онако учвршћено, како би ваљало да је, па да овако лепој новини осигура успех, ипак се може рећи да је премијера „Господске сиротиње“ била до ста брижно спремљена а и она доказала да у дружини нашег народног позоришта има снага, које су дорасле и највећим задацима а већ да обичније карактере за трен ока схвате, о том не ћу ни да говорим. Загонетну Естеру, која тек преудајући се за истога мужа зна шта хоће а донде лови шимере, добила је Милка Марковићка. Вредној Марковићки нису непознати и несхвативи женски карактери Чикијини. С успехом је она, и то са веома лепим успехом, проучила до сад већ неколико њих — у „Штромфајевима“ Мар-

гиту, у „Вечитом закону“ Силвију, у „Мајци“ Марту — па није имала много муке ни са Естером, која се до душе нешто мало хтела и да одупре природно чистом појентовању своје тумачице. Но Марковићка је с њом била брзо готова и одржала је мегдан. Може се слободно и опет подичити, да је створила нешто ваљано, нешто солидно. Кад је реч о том да се ствара што ново ваљано и солидно, ту ми одмах долази на ум Добриновић. Што је онет тај човек начинио од Балинта Чоме, то је просто да ти стане памет. Ту ти говори, ту те уверава ама све, свака реч, сваки покрет, сваки миг. Такав је глумац неисплатив. Зорка Ђуришићева имала је овога пута много више посла но иначе. Њој је допало да прикаже Белу, девојану пуну темперамента. Црна би неправда била рећи, да Зорка Ђуришићева није с вољом прегла да се покаже достојна његова задатка. Није јој дабогме сви мало јачи залетаји пошли за руком онако, како би и она и публика желели, во постигла је ипак релативно доста, јасно је наиме показала да ће уз истрајан рад скоро умети и моћи оно, што сад још не уме и не може. Спасић ме је као Шимон Мадија живо подсетио на свога Алберта Рихтера у „Ултиму“ а ја сам оном приликом рекао, да Спасић у улогама те врсте вреди веома много. Лукић се са снисходљивошћу права солидна уметника латно прилично незахвалне улоге Густава Балнајије а с овим изаћи на крај и измамити из њега оно мало есенције, било је за Лукића играчка. Васиљевићеви и Тодосићеви сложно су помагали, само је женска страна нешто мало претерала. Но рекао сам већ да је ту њихов само један део кривице.

Превод Уроша Топонарског могао би се ипак још подвржи ревизији, ако ничега другог ради оно већ ради тога, да се смири оно „дрхуће голуниче“ и да се једно лице врати из Баната те да стоји „преда мном“ а не — „преда ме“. Г.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

Ред позоришних представа.

У четвртак 23. марта (4. априла): „Максим Црнојевић.“ Трагедија у 5 чинова, с певањем, написао др. Лаза Костић, за српску позорницу удесио А. Хаџић.

Издаје управа срп. нар. позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ

29. Представа. У ДУНЂЕРСКОВОМ ПОЗОРИШТУ. Ван претплате.

У Новоме Саду, у среду 22. марта (3. априла) 1895:

ЗАДУЖБИНА ЦАРА ЛАЗАРА.

Слика из српске прошлости у 5 чинова, с песмама. По народној песми „Зидање Раванице“ написао у стиховима М. П. Шапчанин. — Музика од Х. Дубека. — Декорација по најрту Тителбаховом од Андрије. — Редитељ Добриновић.

ОСОБЕ:

Први чин: Царска слава.	
Цар Лазар	Лукић.
Царица Милица	С. Вујићка.
Високи Стеван, син им	Љ. Душановићка.
Вукосава } њихове кћери	С. Бакаловићка.
Мара	Т. Лукићка.
Југ Богдан	Ружић.
Дамјан } његови синови	Спасић.
Бошко	* * *
Патријарх Јеврем	Жикић.
Кир Арсеније	Добриновић.
Милош Обилић	Тодосић.
Вук Бранковић	Илић.
Живко Хомољац	Душановић.
Раде, немар	Марковић.
Голубан, царев слуга	Д. Весићева.
Прва,	М. Марковићка.
Друга,	Д. Васиљевићка.
Трећа } дворкиња	К. Жикићка.
Четврта,	З. Ђуришићева.
Пета,	К. Тодосићка.
Остали Југовићи. Велике војводе и властела. Дворници. Дворкиње. Гости цареви. Слуге.	

Други чин: Пустинјак.	
Југ Богдан	Ружић.
Дамјан	Спасић.
Миљко	Тодосић.
Бошко	Илић.
Војин	Стефановић.
Огњан	Бакаловић.
Влајко	Ј. Весићева.
Пустинјак	Васиљевић.
Раде	Марковић.
Остали Југовићи.	

Трећи чин: Југовићи.	
Југ Богдан	Ружић.
Дамјан	Спасић.
Миљко	Тодосић.
Бошко	Илић.
Војин	Стефановић.
Огњан	Бакаловић.
Влајко	Ј. Весићева.
Пустинјак	Васиљевић.
Раде	Марковић.
Обилић	Тодосић.
Бранковић	Илић.
Живко Хомољац	Душановић.
Вукосава	С. Бакаловићка.
Мара	Т. Лукићка.
Југовићи. Велике војводе. Калуђери. Војводе и властела. Сараори.	

Догађа се у Крушевцу и у Раваници 1381. — Први чин: у царевој дворници у Крушевцу. — Други чин: код Раванице. — Трећи чин: код Раванице. — Четврти чин: у дворцу царевом у Крушевцу. — Пети чин: пред првом Раваницом.

У новом нарочито за овај комад зготвљеном делу.

Почетак тачно у 3¹/₂ после подне, свршетак у 6.